

Citation:

J.H. Kramers, Levensbericht M. Asin y Palacios, in:
Jaarboek, 1946-1947, Amsterdam, pp. 209-217

HERDENKING

VAN

M. ASIN Y PALACIOS

Miguel Asin y Palacios, Katholiek priester, Arabist en godsdiensthistoricus, werd geboren in Saragossa 5 Juli 1871. Hij studeerde aan de universiteit van deze stad, waar hij in 1896 den doctorsgraad in de faculteit der wijsbegeerte en letteren verwierf, om één jaar later te Valencia doctor der theologie te worden. Van 1896 tot 1902 bekleedde hij den leerstoel voor Cultuurwetenschap (Humanidades) en Geschiedenis der Wijsbegeerte in het Seminarie van Saragossa. Sedert 1903 tot zijn dood op 12 Augustus 1944 te San Sebastian was hij hoogleeraar aan de universiteit van Madrid voor Arabisch, met onderbreking van zijn academische werkzaamheid gedurende den Spaanschen burgeroorlog van 1936 en 1937.

Reeds in het begin van zijn wetenschappelijke loopbaan had *Asin* zijn oudere en jongere vakgenooten eerbied voor zijn wetenschappelijke persoonlijkheid ingeboezemd en had hij een zóó groot aanzien als arabist verworven, dat *Codera*, erkend meester der Arabische studiën in Spanje, zijn Madrileenschen leerstoel eigener beweging opgaf om plaats te maken voor den jongen brillanten geleerde. Andere getuigenissen, zooals de begroetingsrede, waarmede *Asin's* leermeester *Ribera* hem in 1919 in de Koninklijke Spaansche Academie verwelkomde, zijn niet minder bewijzen van de genegenheid en hoogachting, welke hij in de geleerde wereld van Spanje genoot, een hoogachting, die ver buiten de grenzen van zijn vaderland is doorgedrongen.

De van den jongen hoogleeraar gekoesterde verwachtingen zijn volkomen in vervulling gegaan. In een uiterst vruchtbare werk-

zaamheid heeft hij zijn steeds verdiepte kennis van de theologische en mystieke geschriften van den Islam dienstbaar gemaakt aan de doorvorsching van de religieuze gedachtenwereld van de Middeleeuwen in Oost en West, daarbij gestadig uitgaande van en terugkomend op groote centrale figuren, die van het begin af aan in het centrum van zijn belangstelling hebben gestaan: de Mohammedaansche kerkvader *al-Ghazzali*, de mysticus *Ibn Arabi* en de godsdiensthistoricus *Ibn Hazm*. De twee laatste geleerden, vertegenwoordigers van den Andalusischen Islam, hadden bovendien als volksgenooten een ruime plaats in zijn hart en zijn geheele werken was erop gericht hen ook als geloofsgenooten te mogen aanmerken.

De rij van *Asin's* grootere werken werd in 1901 geopend met een uitgebreide en diepgaande studie over *al-Ghazzali*, zijn dogmatiek, moraal en ascetische leering. De studiën over deze centrale figuur waren in dezen tijd nog maar weinig gevorderd en zijn analyse van *al-Ghazzali's* religieuze moraal, ongeveer gelijktijdig ondernomen met *Tj. de Boer's* onderzoekingen van zijn plaats in de Mohammedaansche wijsbegeerte, gaven voor de eerste maal een werkelijk inzicht in deze invoedrijke religieuze persoonlijkheid, een inzicht waarop latere oriëntalisten, onder wie ook *Wensinck*, zouden voortbouwen. Het was echter nog slechts een voorstudie; meer dan 30 jaar later zou een nog rijper product van dit onderzoek het licht zien, waarin vooral de nadruk zou vallen op de hoogere aspecten van *al-Ghazzali's* ascese en mystiek.

Wij vinden in dit vroege werk nog geen sporen van de leidende gedachte in zijn meeste latere werken, n.l. dat deze Mohammedaan, evenals anderen, zijn godsdienstige en mystieke outillage voor een overgroot deel te danken heeft gehad aan voorstellingen en opvattingen die uit het Christendom stammen en in de patristische en vroeg-christelijke litteratuur bijeengelezen kunnen worden.

Er is alleen nog maar belangstelling, in het voetspoor der Spaansche school, voor den onbetwistbaren invloed, dien *al-Ghazzali's* geschriften op latere Joodsche en Christelijke gods-

dienstige denkers hebben gehad, zooals op *Maimonides* en vooral op den Christelijken apologeet *Ramón Martin*, op den Catalaan-schen wijsgeer *Ramón Lull* en door hen weer op *Thomas van Aquino*.

Op de christelijke elementen in de Mohammedaansche vroomheid en godsdienstige gedachtenwereld is *Asin* vermoedelijk het eerst gestuit bij zijn studie van de werken van den Spaanschen mysticus *Ibn Arabi*, waarvan reeds een publicatie van 1899 getuigt. Langzaam is deze overtuiging in hem tot zekerheid gerijpt, zooals zij met uitvoerige documentatie in zijn groote werken na de 30-ger jaren naar voren treedt, nadat hij reeds in 1915 in *Migne's Patrologia Orientalis* een verzameling had gegeven van hetgeen hij in de theologische en mystieke litteratuur van den Islam over de talrijke aan *Jezus* toegeschreven uitspraken had samengelezen.

Voorloopig zou zijn studie *Asin* op andere niet minder belangrijke banen van onderzoek voeren. In de eerste plaats kwam hij door *Ibn Arabi* en het godsdiensthistorische werk van *Ibn Hazm* op het spoor van de belangrijke sectarische beweging, die in Spanje zijn oorsprong vond in de leeringen van *Ibn Masarra* van Cordova, die in het begin van de 10e eeuw in het obscurantistische Spanje Nieuw-Platonische denkbeelden begon te verkondigen, waarvan de oorsprong aan *Empedocles* werd toegeschreven. Met groote scherpzinnigheid en philologische acribie heeft *Asin* in zijn: „*Abenmasarra y su escuela*”, verschenen in 1914, de werkzaamheid van dezen heresiarch, wiens eigen geschriften niet meer bestaan, en van de Masarrieten nagespeurd en daarbij den vinger kunnen leggen op bijzondere trekken in zijn emanatie-systeem, vooral de invoering van de geestelijke *materia prima* als een intelligibele potentie. Hij meende den oorsprong van deze opvatting te kunnen vinden in een verscholen opmerking in *Plotinus'* „*Enneaden*” en slaagde erin haar te vervolgen in den verderen gang der Spaansch-Mohammedaansche mystieke speculatie, zooals die vooral optreedt bij *Ibn Arabi*, en die daardoor een andere traditioneele lijn vertegenwoordigt dan de ook later in Spanje geïntrodu-

ceerde mystiek-religieuze cosmologie, die door de groote wijsgeeren van het Oosten *al-Fārābi* en *Ibn Sina* was geleerd.

Door zijn bekwame, hoewel soms wat al te zelfverzekerd schijnende hanteering van het moeilijke materiaal had *Asin* in dit werk zijn meesterschap in philologisch en godsdiensthistorisch onderzoek bewezen. Een veel meer gerucht makende studie zou echter in 1919 verschijnen. Bij zijn lectuur van *Ibn Arabi* was hij opmerkzaam geworden op een beschrijving, die deze mysticus geeft van een reis naar de hemelsche sferen, ondernomen door een waar mysticus en een beklagenswaardig failasūf, d.w.z. een atheïstisch wijsgeer, die het in deze regionen niet verder kon brengen dan het contact met de Aristotelische planetengeesten, terwijl zijn reisgeenoot kon verkeerden met de profeten en alleen verder vermocht te stijgen tot waar de godheid zetelt. De beschrijving van het hemelsch paradijs, uitsluitend in termen van kringen van ruimte en licht, herinnerde zoo sterk aan *Dante's* schildering van de *Paradiso*, dat *Asin* besloot deze parallel verder te onderzoeken. Hij deed ontdekking op ontdekking en het resultaat van zijn studiën was het werk „*La Escatalógia musulmana en la Divina Comedia*”.

Niet alleen in de beschrijving der hemelsche gewesten, maar ook in die van Purgatorio en Inferno was het hem gelukt de meest overtuigende parallellen te vinden tusschen allerlei trekken in de Mohammedaansche eschatologische litteratuur en de „*Divina Comedia*” en dit tot in details, die soms aan litteraire ontleening doen denken. De beschrijving van de hel in haar verschillende lagen en ook van de hellestraffen knoopte vooral aan bij min of meer populaire versies van *Mohammed's* z.g. „hemelreis” en een enkele maal bij den Koran zelf. Het waren alles punten, die tot nog toe door de *Dante*-beoefenaren niet uit de oudere christelijke eschatologische bronnen verklaard hadden kunnen worden. Meer nog. *Asin* onderzocht ook andere christelijke eschatologische verhalen en toonde ook hierin de aanwezigheid aan van elementen uit de vroegere Mohammedaansche litteratuur. Hij concludeerde dus tot uitgebreiden Mohammedaanschen invloed op het beroemdste Mid-

deleeuwsche werk der christelijke eschatologie. In het laatste deel van zijn werk gaat *Asin* na langs welke wegen de kennis van al deze algemeene en bijzondere voorstellingen in den Islam tot de kennis van *Dante* kon zijn gekomen. Hij was wel is waar niet in staat die wegen met volkomen zekerheid aan te toonen, doch meende op grond van het overvloedig geleverde feitenmateriaal niettemin tot de expliciete onoorspronkelijkheid van *Dante's* meesterwerk in dit opzicht te mogen besluiten.

Het is begrijpelijk, dat een voor de *Dante*-studie zoo revolutionair werk groot opzien baarde, zoowel bij de islamologen als bij de romanisten. In het algemeen werd het door de kritiek zeer gunstig ontvangen, maar onder de Italiaansche Dantisten openbaarde zich al spoedig een vaak met heftigheid voorgedragen afwijzende houding, waarin niet ten onrechte een chauvinistisch verzet tegen de in hun oordeel lasterlijke aantijging van het scheppend genie van hun bijna vergoddelijken auteur moet worden gezien, en dit juist nu in 1921 de zeshonderdjarige herdenking van *Dante's* sterfdag voor de deur stond. Met de meest verschillende argumenten is getracht *Asin's* stelling te weerleggen, maar de feiten — en dat moesten allen erkennen — waren niet weg te praten. Onder de toestemmende critici was ook *Salverda de Grave* in een Gids-artikel en het is zeker geen toeval, dat *Asin* in 1921 buitenlandsch lid onzer Akademie is geworden.

De Spaansche geleerde heeft zelf in 1924 in een afzonderlijk werkje een apologetische nabetrachting gegeven van den penne-strijd der voorafgaande jaren. Hij noemde het „*Historia y critica de una polemica*”. Hij analyseert er zijn critici op dezelfde rustige wijze als zijn Arabische teksten en geeft redelijke weerleggingen. Wanneer het vuur hem zeer na wordt gelegd door de bewering, dat hij niet in staat is de innerlijke roerselen van *Dante's* geest na te speuren geeft hij dit grif toe, maar wijst op de door hem aan het licht gebrachte feiten om uit te roepen, dat hij ten slotte meer Arabist is dan Dantist, en dat de *pobreza* van zijn *ingenio* niet toereikend is geweest voor *Dante* te doen wat misschien de

Dantisten nog wel eens hopen te bereiken. Intusschen blijft de wijze van beïnvloeding een nog niet bevredigend opgelost probleem. Dat *Dante* Arabisch kende of met de Mohammedaansche litteratuur vertrouwd was wordt door niets bewezen, maar *Asin* waagt het uit te spreken, dat de schepper der *Divina Comedia* mogelijkwijze zijn bronnen heeft geheim gehouden.

Een andere studie in dezelfde lijn is *Asin's* verhandeling „*Los precedentes musulmanes del pari de Pascal*”, verschenen in 1920. Hij toont hieraan aan, dat een in *Pascal's* „*Pensées*” en ook in zijn andere werken voorkomend apologetisch argument tegen de ontkenner van een leven hiernamaals ongeveer in denzelfden vorm voorkomt bij *al-Ghazzali*. Het betreft de in den vorm van een wedenschapsvoorslag gegoten overweging: „*Si vous gagnez vous gagnez tout; si vous perdez vous ne perdez rien.*” In de Middelleeuwsche christelijke litteratuur vindt men deze gedachte niet; *Asin* weet haar alleen op te duiken in het apologetische werk van den Kerkvader *Arnobius*, een parallel tot zijn vondst van een element in het cosmologische systeem van *Ibn Masarra* in een vergeten hoekje van de Enneaden. Echter moest ook hier een volkomen bevredigende verklaring van de wegen der beïnvloeding achterwege blijven.

Intusschen was *Asin* verdiept geworden in de verhouding van den Islam tot Jodendom en Christendom alsmede de intern-Mohammedaansche apologetiek tegen de secten. Hij koos hiertoe uit het godsdiensthistorische werk van den Spaanschen geleerde *Ibn Hazm* van Cordova, wiens godsdienst- en sectenbeschrijving hij, niet geheel terecht, als een origineel product der Spaansch-Mohammedaansche geleerdheid beschouwde. Reeds lang te voren had *Ibn Hazm* hem geboeid, zooals uit zijn studie over *Ibn Masarra* blijkt en in 1911 had hij eenigen tijd te Leiden doorgebracht om daar onder meer het eenige handschrift van *Ibn Hazm's* jeugdwerk over de Min en de Minnenden, genaamd „*Het halssnoer der Duif*” te bestudeeren, dat sindsdien door *Petroff* is uitgegeven. Hij heeft toen de gelegenheid gemist persoonlijk met *Snouck*

Hurgronje, aan wien hij zich wegens ondervonden voorlichting zeer verplicht gevoelde, kennis te maken, daar *Snouck* toen juist op reis was. Te beginnen met 1927 verschenen de 5 deelen getiteld „Aben Házam de Cordoba y su Historia critica de las ideas religiosas”, waarin gedeeltelijk in vertaling en gedeeltelijk in paraphraseering een volledig overzicht van den rijken en voor den Islam zoo representatieven inhoud van *Ibn Hazm's* hoofdwerk wordt gegeven. In een diep doordringende inleiding verklaart hij het ontstaan van deze heresiologische litteratuur in den Islam uit het indifferentisme en agnosticisme, dat al spoedig na haar ontstaan kenmerkend was geworden voor de Mohammedaansche godsdienstgemeenschap, in tegenstelling tot de Christelijke Middeleeuwen, waar ten gevolge van het ontbreken van ernstige oppositie tegen de Kerk aan een zoodanige zelfbezinning minder behoefte was. Eerst in de latere Middeleeuwen zou een dergelijke belangstelling in Europa ontwaken, min of meer in het voetspoor der Mohammedaansche geleerdheid.

Tegelijkertijd zet *Asin* zijn studiën over *Ibn Arabi* voort in een reeks grondige artikelen. Zij brengen hem tot een synthese in het merkwaardige boek „El Islam Cristianizado”, verschenen in 1931. Het boek gaat geheel over *Ibn Arabi*, maar de titel is een program. Aan de groote en veelal duistere werken van den mysticus van Murcia wordt aangetoond in hoe groote mate de religieuze gedachtenwereld van den Islam, van den Koranischen tijd af, afhankelijk is geweest van den bevruchtenden invloed van het Christendom, zooals zich dat uit in het Nieuwe Testament en de werken der kerkvaders en apologeten. *Asin* verklaart de parallellen en overeenkomsten nu echter niet als louter beïnvloeding; hij poneert wezensverwantschap tusschen beide godsdiensten en wil daaruit de gelijklopende ontwikkeling in het innerlijke godsdienstige leven, de *espiritualidad* verklaren, die afgezien van het reeds genoemde verschil in uiterlijken groei, beide gelijkelijk bezielt.

Zoo komt hij ertoe *Ibn Arabi* welhaast als een christelijk mysticus te behandelen en te waardeeren. Voor *Asin's* oprechtheid als

Christen is het kenmerkend te zien hoe hij, alvorens zich aan die taak te zetten, zijn houding op kerkelijk-dogmatische gronden rechtvaardigt. Hij onderzoekt wat de Kerk leert over de mogelijkheid van het eeuwig heil voor hen, die buiten de Kerk leven, maar oprecht God zoeken en van goeden wil zijn zonder ten gevolge van hun dagelijksche omgeving tot het Christendom te kunnen komen. Ook de wonderen, de gratiae gratis datae, die aan de Mohammedaansche mystici worden toegeschreven, kunnen daarom van goddelijken oorsprong zijn. Inderdaad waardeert hij uit dit gezichtspunt de wonderrijke biographie, die *Ibn Arabi* op verschillende plaatsen van zijn hoofdwerk van zichzelf geeft.

In denzelfden geest heeft *Asin* zijn laatste groote werk „La Espiritualidad de Algazel”, te Madrid in 4 deelen verschenen van 1934 tot 1941, geschreven. Het zou denzelfden titel kunnen dragen als zijn boek over *Ibn Arabi* „de gekerstende Islam”. Hij keert daarin terug tot zijn jeugdstudie over *al-Ghazzali*, maar onderzoekt nu stap voor stap diens ascetische en mystieke theologie, zooals zij vooral is uiteengezet in het 3e en 4e boek van *al-Ghazzali*'s hoofdwerk, de *Ihyā'*. Hij volgt in zijn hoofdstukken de indeeling daarvan bij zijn vertalingen en paraphraseeringen, maar besluit elk dier hoofdstukken met een paragraaf, waarin aan de hand van citaten de Christelijke oorsprong van *al-Ghazzali*'s leering wordt aangetoond.

Onnoodig te zeggen, dat *Asin* in het bekende probleem van den oorsprong van de Mohammedaansche mystiek overtuigd voorstander was van de Christelijke hypothese, d.w.z. dat hij hen bestreed, die zooals *Horten* een overwegenden Indischen invloed aannemen en evenzeer hen, die, zooals *Massignon*, meenden, dat deze mystiek spontaan in den Islam ontstaan was. Doch ook aanhangers van de Christelijke hypothese hebben wel uitgesproken, dat de Spaansche geleerde soms te ver ging in het zoeken van evangelische en christelijke voorbeelden voor uitspraken bij *al-Ghazzali* en anderen, die duidelijk een Islamische traditie achter zich hadden.

Het is een karaktervolle wetenschappelijke persoonlijkheid, die

uit *Asin Palacios'* geschriften tot ons spreekt. Persoonlijk was hij aan niet velen bekend; éénmaal woonde hij een Internationaal Orientalistencongres bij. Zijn leven verliep in onvermoeide werkzaamheid; behalve de vermelde grootere werken zijn er tal van artikelen, uitgaven van teksten en ook populariserende werken van zijn hand verschenen. Een enkele maal heeft hij zich op het terrein der grammatische paedagogiek en van de historische topographie van Spanje begeven. Al zijn werken schreef hij in het Castiliaansch; alleen van zijn *Dante*-boek is in 1924 een Engelsche vertaling verschenen op initiatief van den *Hertog van Alva*, die er een voorrede bij schreef. De studie der Middeleeuwsche godsdienstgeschiedenis en wijsbegeerte zal onvolledig zijn, wanneer daarbij niet met *Asin's* werk en resultaten rekening wordt gehouden.

J. H. KRAMERS.